

0722659-1

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ყურუა ნანა

დაუსწრებელი გადაწყვეტილება

სპეციალობა 12.00.02 -სამოქალაქო სამართალი
 -სამოქალაქო სამართლის პროცესი
 -საგადასახადო სამართალი
 -საფინანსო სამართალი
 -შრომის სამართალი
 -საერთაშორისო კერძო სამართალი

იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეზუმრატი

თბილისი, 2001

ნაშრომი შესრულებულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული
ფაკულტეტის სამოქალაქო სამართლის კათედრაზე

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

იურიდიულ მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი
ავთანდილ კობახიძე

ოფიციალური ოპონენტები:

იურიდიულ მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი
ვალერი ლორია

НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА
КФУ

0000975576

იურიდიულ მეცნიერებათა
კანდიდატი, დოცენტი
გია ქირია

დისერტაციის დაცვა შედგება 2001 წლის „ 30/11 16⁰⁰ -
- - - საათზე ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებულ იურიდიულ მეცნიერე-
ბათა სადისერტაციო საბჭოს(12.00C№1)სხდომაზე.
მისამართი: 380028, თბილისი, ი. ჭავჭავაძის პრ. №1.

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია ივანე ჯავახიშვილის
სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო
ბიბლიოთეკაში.
მისამართი: 380047, თბილისი, უნივერსიტეტის ქ. №2.

ავტორეფერატი დაიგზავნა 2001 წლის - - 28 - - 2001 - - -

სადისერტაციო საბჭოს

სწავლული მდივანი,

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი,

დოცენტი

/მარიამ ცაცანაშვილი/

0722659-1

**Тбилисский Государственный Университет
имени Ив. Джавахишвили**

На правах рукописи

КУРУА НАНА

Заочное решение

Специальность: 12.00.02 - Гражданское право
- Гражданское процессуальное право
- Налоговое право
- Финансовое право
- Трудовое право
- Международное частное право

Автореферат

***диссертации представленной на соискание ученой степени
кандидата юридических наук***

Тбилиси, 2001

Работа выполнена на кафедре гражданского права
юридического факультета Тбилисского Государственного
Университета имени Ив. Джавахишвили

Научный руководитель:

доктор юридических наук,
профессор *Автандил Кобахидзе*

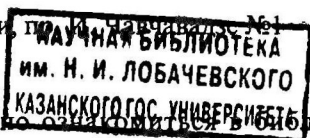
Официальные оппоненты:

доктор юридических наук,
профессор *Валерий Лория*

кандидат юридических наук,
доцент *Гия Кирия*

Защита диссертации состоится «*30*» - *ИЮЛЯ* - 2001 года в - *14⁰⁰*
часов на заседании Диссертационного совета (12.00С№1) юридических
наук при Тбилисском Государственном Университете имени Ив. Джа-
вахишвили.

Адрес: 380028, Тбилиси, пр. И. Джавахишвили №1

С диссертацией можно ознакомиться в библиотеке Тбилисского
Государственного Университета имени Ив. Джавахишвили.

Адрес: 380047, Тбилиси, ул. Университета №2.

Автореферат разослан «*28*» - *МАЯ* - 2001 г.

Ученый секретарь диссертационного совета,
доктор юридических наук, доцент

/Мариам Цацанашвили/

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტიულობა. საქართველოს მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სიახლეს წარმოადგენს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების შემოღება. დაუსწრებელ გადაწყვეტილებას დიდი თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა ენიჭება. მას ფართო გამოყენება მიეცა სასამართლო პრაქტიკაში. დაუსწრებელი გადაწყვეტილება მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს სამოქალაქო დავათა ოპერატიულად გადაწყვეტას, მხარეთა პასუხისმგებლობის ამღვლელებს და საბოლოოდ - წესრიგის დამყარებას სამოქალაქო საპროცესო ურთიერთობებში. დაუსწრებელი გადაწყვეტილების ინსტიტუტის შემოღება გამოწვეულია სამოქალაქო პროცესში შეჯიბრებითობის პრინციპის დამატებითი გარანტიების განმტკიცების აუცილებლობით, საკუთარი მოქმედებისათვის /უმოქმედობისათვის/ მხარის პასუხისმგებლობის გაზრდით, დავათა გადაჭრის დაჩქარებით, აგრეთვე სასამართლოებში სამოქალაქო დავათა რიცხვის შემცირების მიზანშეწონილობით. დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის შესაძლებლობის დაშვება სამართალწარმოებაში განპირობებულია შეჯიბრებითობისა და დისპოზიციურობის პრინციპების აბსოლუტური სახით აღდგენით, რაც გამოირიცხავს სასამართლოს აქტიურ ჩარევას კერძო-სამართლებრივ ურთიერთობებში. მოქმედ კოდექსში ამ ინსტიტუტის შემოღება წარმოადგენს სასამართლო განხილვაში მოსარჩელის ან მოპასუხის პირადად ან წარმომადგენლის მეშვეობით მონაწილეობის უარყოფით დამოკიდებულებაზე რეაგირების ოპტიმალურ საშუალებას.

მოუხედავად ამისა, დაუსწრებელი გადაწყვეტილება სამოქალაქო საპროცესო მეცნიერებაში ჯერ კიდევ

სათანადოდ არ არის დამუშავებული. იგი შესწავლილი არ არის ქართულ სამართალში, დღემდე არ მოიპოვება რაიმე მეცნიერული გამოკვლევა ამ საკითხზე. ისიც უნდა ითქვას, რომ არც სხვა ენებზეა ლიტერატურის სიუხვე ამ ინსტიტუტთან დაკავშირებით. არსებულ მწირ ლიტერატურაში ეს საკითხი სპეციალურად არ არის გამოკვლეული. ყოველივე ზემოაღნიშნული განსაზღვრავს სადისერტაციო თემის აქტუალობას.

ნაშრომის მიზანი და კვლევის ძირითადი მიმართულებანი. ნაშრომის მიზანია დაუსწრებელი გადაწყვეტილების ინსტიტუტის დამუშავებასთან მიმართებაში კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზის თუნდაც ნაწილობრივი შევსება და მისი არსის მეცნიერულად გამოკვლევა არა მხოლოდ საქართველოს, არამედ ზოგიერთი სხვა ქვეყნის მაგალითზე. შედარებით-სამართლებრივი ძიების ფონზე ნათლად ჩანს ქართული კანონმდებლობის ხარვეზები, ევროპული კანონმდებლობის ანალიზის და გამოცდილების შესწავლის შედეგად მათი აღმოფხვრის აუცილებლობა. ნაშრომში დიდი ყურადღება ეთმობა დაუსწრებელი გადაწყვეტილების ინსტიტუტის ანალიზს გერმანიის, დიდი ბრიტანეთის, აშშ-ს, საფრანგეთის, რუსეთის ფედერაციის, იტალიის სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში.

კვლევის საგანი და ობიექტი. კვლევის საგანია დაუსწრებელი გადაწყვეტილება, როგორც საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ახალი ინსტიტუტი. ასევე შესწავლილია ზოგიერთი ქვეყნის(აშშ, საფრანგეთი, რფ, ინგლისი, იტალია, გერმანია) მდიდარი გამოცდილება აღნიშნულ საკითხზე. შესაბამისად, სადისერტაციო ნაშრომის უშუალო ობიექტი გახდა დაუსწრებელი გადაწყვეტილების, სამოქალაქო საქმეთა დაუსწრებელი წარმოების განმსაზღვრელი და დამახასიათებელი ყველა ძირითადი ასპექტი.

ნაშრომის სიახლე. სადისერტაციო ნაშრომში პირველად არის გამოკვლეული დაუსწრებელი გადაწყვეტილებები, სამოქალაქო საქმეთა დაუსწრებელი წარმოება და გამოთქმულია მოსაზრებები ამ წარმოების სამართლებრივი მოწესრიგების სრულყოფის შესახებ. რფ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის შესაბამისი ნორმების ანალიზის საფუძველზე გამოთქმულია მოსაზრება, რომ რფ სსკ-ის 213⁴-ე მუხლის მოთხოვნა დაუსწრებელი გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილში გადაწყვეტილების გადასინჯვის შესახებ განცხადების შეტანის ვადასა და წესზე მითითების შესახებ მხარდასაჭერია და შესაბამისად, კარგი იქნება, თუ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 234-ე მუხლში დამატებით ჩაიწერება ამის თაობაზე. ამის სპეციალური მითითება საჭიროა იმიტომ, რომ დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გასაჩივრების წესი და ვადა განსხვავებულია ჩვეულებრივი გადაწყვეტილების საპელაციო წესით გასაჩივრების წესისა და ვადისაგან, რაზედაც ლაპარაკია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 249-ე მუხლში. დისერტაციაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ მხარდასაჭერია რფ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული აზრი მოსარჩელის ზოგიერთი უფლების შეზღუდვის შესახებ, სახელდობრ, მოსარჩელე, რომელიც თანახმაა დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანაზე, მოკლებულია შესაძლებლობას შეცვალოს სარჩელის საგანი ან საფუძველი, გაადიდოს სასარჩელო მოთხოვნის მოცულობა. რუსი პროცესუალისტები აღნიშნავენ, რომ მოსარჩელისათვის ამ უფლებების შენარჩუნება გამოიწვევდა მოპასუხის ინტერესების დარღვევას, რადგან იგი ინფორმირებულია მისადმი წაყენებული ზუსტად განსაზღვრული მოთხოვნების შესახებ. თუ მოსარჩელეს

პირვანდელი პოზიციის შეცვლა სურს, უნდა აცნობოს მოპასუხეს და სწორედ მოპასუხის მოქმედებაზე ან უმოქმედობაზე იქნება დამოკიდებული პროცესის შემდგომი განვითარება. ასეთი მოსაზრება გამართლებულად უნდა ჩაითვალოს და სასურველია, თუ ჩვენი კოდექსიც გაიზიარებს მას და სპეციალურად მიუთითებს ამის შესახებ კანონში.

მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობა პირდაპირ არ არეგულირებს სიტუაციას, როცა მოპასუხე აგზავნის წერილობით პასუხს სასარჩელო განცხადებაზე და ამით ცდილობს შეცვალოს პირადად გამოცხადება, თუმცა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 230-ე მუხლის ანალიზის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ კანონმდებელს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების დადგენის აუცილებელ პირობად მიაჩნია სასამართლო სხდომაზე სათანადო წესით ინფორმირებული მოპასუხის პირადად გამოუცხადებლობა, მიგვაჩნია, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში შეტანილი უნდა იქნეს მუხლი, რომლითაც დარეგულირდება აღნიშნული საკითხი, კერძოდ, კანონში უნდა ითქვას: თუ მოპასუხე არ ცხადდება და წერილობით ატყობინებს თანხმობას დაუსწრებელი წარმოების შესახებ, სასამართლოს შეუძლია მიიღოს დაუსწრებელი გადაწყვეტილება.

სამოქალაქო საქმეთა განხილვის პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა სარჩელი წარდგენილია რამდენიმე მოსარჩელის მიერ მოპასუხის მიმართ. მოსარჩელის მხარეზე თანამონაწილეობა წარმოადგენს საინტერესოს იმიტომ, რომ მოსარჩელის მხრიდან უნდა იყოს გამოხატული დაუსწრებელი წარმოების წესით საქმის არსებითად განხილვის ნება. თუკი საქმეში მონაწილეობს რამდენიმე მოსარჩელე, უნდა გაირკვეს თითოეული მათგანის აზრი

დაუსწრებელ განხილვასთან დაკავშირებით და საკმარისია, ერთ-ერთი მათგანი წინააღმდეგი იყოს საქმის განხილვაზე მოპასუხის დაუსწრებლად, რომ შეიქმნას სასამართლოსათვის დამაბრკოლებელი სიტუაცია, რადგანაც საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ არეგულირებს საპროცესო თანამონაწილეობის დროს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის შესაძლებლობას. მიგვაჩნია, რომ სასურველია კოდექსი შეიცავდეს ნორმებს თუ როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი როცა საქმეზე რამდენიმე მოსარჩელე ან რამდენიმე მოპასუხეა. კერძოდ, შეიძლება თუ არა დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიღება როცა რამდენიმე მოსარჩელიდან ან მოპასუხიდან რომელიმე არ გამოცხადდება ანდა რომელიმე მათგანი თანახმა არ არის საქმის დაუსწრებლად განხილვაზე. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს სასამართლოების პრაქტიკაში დაუსწრებელი გადაწყვეტილება გამოდის მხოლოდ მაშინ, როცა არცერთი მოპასუხე ან მოსარჩელე არ ცხადდება.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით რეგლამენტირებული არ არის დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანა მესამე პირების მონაწილეობის გარეშე, რაც არასწორად უნდა ჩაითვალოს. ვფიქრობთ, საჭიროა კოდექსში აისახოს თუ როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი დაუსწრებელი წარმოების შესაძლებლობის შესახებ, როცა საქმეში მონაწილეობენ მესამე პირები და ისინი არ გამოცხადდებიან სხდომაზე.

მართალია, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში არაფერია ნათქვამი შემთხვევებზე, როცა თვითონ მხარე არ ცხადდება სასამართლოზე და აგზავნის წარმომადგენელს, მაგრამ იგულისხმება, რომ ასეთ შემთხვევაში დაუსწრებელი წარმოება არ დაიშვება. ჩვენი

აზრით, ეს საკითხიც უნდა მოაწესრიგოს კოდექსმა, სახელდობრ, როცა მოსარჩელე ან მოპასუხე არ ცხადდება, მაგრამ მისი წარმომადგენელი ესწრება სხდომას, ეს არ უნდა იყოს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის საფუძველი, ხოლო როცა პროცესზე არ ცხადდება არც მხარე და არც მისი წარმომადგენელი, მეორე მხარის მოთხოვნით უნდა შეიძლებოდეს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანა. ეს საკითხიც უნდა აისახოს კოდექსში.

ქართველმა კანონმდებელმა გაითვალისწინა, რომ მოპასუხის გამოუცხადებლობა სასამართლოს აძლევს უფლებას დაადგინოს დაუსწრებელი გადაწყვეტილება, თუკი მოსარჩელე წინააღმდეგი არაა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 230-ე მუხლი/. კანონი გარკვევით არ ამბობს, თუ ვის ეკუთვნის ინიციატივა დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის შესახებ. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 229-ე და 230-ე მუხლების თანახმად, მოსარჩელემ ან მოპასუხემ უნდა იშუამდგომლოს ამის თაობაზე. პრაქტიკულად ამ შემთხვევაში სასამართლოს უფრო უნდა მიეკუთვნოს ინიციატივა, რადგან მხარემ შეიძლება არც კი იცოდეს, რომ მას ამის უფლება აქვს. ამიტომ, ვფიქრობთ, უმჯობესია თუ ეს ასეთნაირად აისახება კანონში.

მოქმედი კანონმდებლობა გვერდს უვლის შემთხვევას, როცა მოსარჩელე ითხოვს საქმის განხილვას მის დაუსწრებლად, ხოლო მოპასუხე არ გამოცხადდა მიზეზების დასახელების გარეშე. შეუძლია თუ არა სასამართლოს მოცემულ შემთხვევაში დაუსწრებელი გადაწყვეტილების დადგენა? ამასთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 229-ე და 230-ე მუხლები დაზუსტებას მოითხოვს,

სახელდობრ, იქ ნათქვამია, რომ თუ არ გამოცხადდა მხარე, რომელსაც შეტყობინება გაეგზავნა ამ კოდექსის 70-78-ე მუხლებით დადგენილი წესით. აქ საჭიროა ითქვას, რომ მხარე არ გამოცხადდა არასაპატიო მიზეზით, წინააღმდეგ შემთხვევაში იგულისხმება, რომ გამოუცხადებლობა ყველა შემთხვევაში შეიძლება გახდეს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის საფუძველი.

ჩვენი აზრით, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 365-ე მუხლს აკლია დახვეწა, კერძოდ, გაუგებარი რჩება მისი პირველი წინადადება: "სააპელაციო საჩივარი დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მისი ღირებულება აღემატება 500 ლარს". მიგვაჩნია, რომ მიზანშეწონილია ამ მუხლის ფორმულირება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 391-ე მუხლის მეორე ნაწილის ანალოგიურად, სადაც გარკვევით და გასაგებად წერია, რომ საკასაციო საჩივარი ქონებრივ-სამართლებრივ დავებში დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საკასაციო საჩივრის საგნის ღირებულება 1000 ლარს აღემატება. წინააღმდეგ შემთხვევაში გაუგებარია, რა ღირებულებაზეა ლაპარაკი კოდექსის 365-ე მუხლში.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 366-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, დაუსწრებელი გადაწყვეტილება არ შეიძლება გაასაჩივროს სააპელაციო წესით იმ მხარემ, რომლის წინააღმდეგაც არის იგი გამოტანილი. არასწორად მიგვაჩნია აღნიშნული ფორმულირება. მუხლის ტექსტი მოითხოვს დახვეწას, რადგან თუ ლაპარაკია გასაჩივრებაზე, სწორედ ის მხარე გაასაჩივრებს გადაწყვეტილებას, რომლის წინააღმდეგაც არის იგი გამოტანილი. თუ აქ იგულისხმება, რომ არ შეიძლება გასაჩივრდეს პირველად გამოტანილი

დაუსწრებელი გადაწყვეტილება, ეს აზრი მოცემულია ამავე მუხლის მეორე ნაწილში: “სააპელაციო საჩივარი დასაშვებია მხოლოდ ისეთი დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიმართ, რომელიც გამოტანილია განმეორებით დაუსწრებლობის შემდეგ, რის გამოც იგი აღარ შეიძლება გასაჩივრდეს ამ გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოში”. ამიტომ მიგვაჩნია, რომ პირველი ნაწილი ზედმეტია და ამოღებულ უნდა იქნეს კოდექსიდან.

იგივე ითქმის კოდექსის 392-ე მუხლის შესახებ, სადაც ლაპარაკია დაუსწრებელი გადაწყვეტილების საკასაციო გასაჩივრებაზე. ამ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, დაუსწრებელი გადაწყვეტილება არ შეიძლება საკასაციო წესით გასაჩივროს იმ მხარემ, რომლის წინააღმდეგაც არის იგი გამოტანილი. ამავე მუხლის მეორე ნაწილით, საკასაციო საჩივარი დასაშვებია მხოლოდ ისეთი დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიმართ, რომელიც გამოტანილია განმეორებით დაუსწრებლობის შემდეგ, რის გამოც აღარ შეიძლება გასაჩივრდეს ამ გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოში.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 240-ე მუხლში არაფერია ნათქვამი იმის შესახებ, თუ რომელმა მოსამართლემ უნდა განიხილოს ხელმეორედ საქმე - ვინც გამოიტანა პირველი დაუსწრებელი გადაწყვეტილება თუ სხვა მოსამართლემ. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად, მოსამართლე, რომელიც მონაწილეობდა საქმის პირველი ინსტანციით განხილვაში, ვერ მიიღებს მონაწილეობას ამავე საქმის სააპელაციო ან საკასაციო ინსტანციის სასამართლოში განხილვისას. როგორ მოვიქცეთ, როცა პირველი ინსტანციის სასამართლოშივე

უნდა იქნეს განხილული საქმე დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გაუქმების შემდეგ? მართალია, სსსკ 29-ე მუხლის სათაური გვეუბნება, რომ საქმის განხილვაში მოსამართლის განმეორებით მონაწილეობა დაუშვებელია, მაგრამ მისი შინაარსიდან გამომდინარე, იმავე პირველ ინსტანციაში ასეთი შეზღუდვა არ არსებობს, რაც ამ მუხლის დაუხვეწაობაზე მიუთითებს. ამასთან, სსსკ 240-ე მუხლის ანალიზიდან გამომდინარე, დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გაუქმების შემდეგ იგივე საქმეს იხილავს იგივე მოსამართლე. ლიტერატურაში ასეთ გადაწყვეტას ზოგჯერ არასწორად მიიჩნევენ. ჩვენი აზრით, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის გადაწყვეტა სწორად უნდა ჩაითვალოს, რადგანაც დაუსწრებელი გადაწყვეტილება უქმდება მხოლოდ იმიტომ, რომ მხარე საპატიო მიზეზით ვერ გამოცხადდა სასამართლო სხდომაზე. ამ შემთხვევაში მოსამართლე რაიმე თავის აზრს, შეხედულებას კი არ გამოთქვამს საქმეზე, არამედ საკითხს წყვეტს შესაბამისად მხარის გამოუცხადებლობის გამო. ამიტომ სავსებით დასაშვებია უნდა იყოს მის მიერ ამავე საქმის პირველი ინსტანციის სასამართლოში განხილვა. აქედან გამომდინარე, დაზუსტებას მოითხოვს სსსკ 29-ე მუხლის დასათაურება, იგი შესაბამისობაში უნდა მოვიდეს მის შინაარსთან, სახელდობრ, მასში უნდა ითქვას, რომ დასაშვებია მოსამართლის განმეორებითი მონაწილეობა საქმის განხილვაში მხოლოდ დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გაუქმების შემდეგ.

სწორ გადაწყვეტად უნდა ჩაითვალოს სსსკ 387-ე მუხლით დადგენილი წესი, რომლის მიხედვით სააპელაციო სასამართლო საჩივრის აღმძვრელ პირს გამოუცხადებლობის შემთხვევაში უარს ეუბნება ამ საჩივრის დაკმაყოფილებაზე, ხოლო მოწინააღმდეგე მხარის

გამოუცხადებლობის შემთხვევაში სასამართლო აპელანტის მოთხოვნით გამოიტანს დაუსწრებელ გადაწყვეტილებას მის ახსნა-განმარტებაზე დაყრდნობით. კანონის ეს მოთხოვნა უფრო გამართლებულია, ვიდრე ამავე კოდექსის 230-ე მუხლით დადგენილი წესი, რომელიც დასაშვებად თვლის მოპასუხის გამოუცხადებლობის მიუხედავად სარჩელში უარის თქმას.

ანალოგიურად გადაწყდება საქმის დაუსწრებლად განხილვა კერძო საჩივრის განხილვის დროსაც, რაც, სამუშაოზე, კოდექსში არ არის მითითებული. ჩვენი აზრით, ამის შესახებ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში უნდა შევიდეს შესაბამისი დამატება. მართალია, სსსკ 419-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად სააპელაციო სასამართლოს შეუძლია მოწინააღმდეგე მხარის მოსმენის გარეშეც განიხილოს კერძო საჩივარი, თუ იგი დაუშვებელი ან აშკარად უსაფუძვლოა, მაგრამ, იგივე ნორმა საჭიროდ მიიჩნევს მოწინააღმდეგე მხარის მოსმენას, როცა კერძო საჩივრის ავტორი ან მისი მოწინააღმდეგე მხარე არასაპატიო მიზეზით თავს აარიდებენ სააპელაციო სასამართლოში გამოცხადებას, ამ სასამართლოს უფლება უნდა ჰქონდეს გამოიტანოს დაუსწრებელი განჩინება. ეს საკითხი მოწესრიგებული უნდა იქნეს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს დაუსწრებელ წარმოებას საკასაციო ინსტანციის სასამართლოში. ეს საკითხი თითქმის ანალოგიურადაა გადაწყვეტილი სხვა ქვეყნების კანონმდებლობითაც. რაც შეეხება რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობას, იქ ვინაიდან არაა სააპელაციო ინსტანცია, მოპასუხეს აქვს არჩევანის საშუალება: ან შეაქვს საჩივარი იმავე სასამართლოში, რომელმაც გამოიტანა დაუსწრებელი

გადაწყვეტილება, ან - საკასაციო სასამართლოში. ვფიქრობთ, სწორად უნდა ჩაითვალოს საკითხის ისეთი გადაწყვეტა, როგორიც გათვალისწინებულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით, რამდენადაც აპელაცია ითვალისწინებს ამას და არაა საჭირო საკასაციო ინსტანციაში იმავე საკითხის კვლავ განმეორება.

მართალია, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა არაფერს ამბობს კანონიერ ძალაში შესული დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გასაჩივრების წესსა და საფუძვლებზე, მაგრამ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის LII თავი ეხება კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით ან განჩინებით დამთავრებული საქმის წარმოების განახლებას და ამ თავში ჩამოყალიბებული წესები უნდა გავრცელდეს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიმართაც. სამწუხაროდ, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ ამხვილებს ყურადღებას ამაზე სპეციალურად, რაც, ჩვენი აზრით, თავისებურ ხარვეზს წარმოადგენს, რამდენადაც თუ კანონმდებელი უშვებს საერთოდ გადაწყვეტილების ბათილობას და საქმის წარმოების განახლებას, არ შეიძლება ეს წესი არ გავავრცელოთ დაუსწრებელ გადაწყვეტილებაზეც, ამიტომ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 421-ე მუხლის პირველ ნაწილში სიტყვა “გადაწყვეტილებით” შემდეგ დაემატოს: “მათ შორის, დაუსწრებელი გადაწყვეტილებით”.

უნდა აღინიშნოს, რომ დაუსწრებელი გადაწყვეტილების ინსტიტუტის შემოღებამ სათანადო ასახვა ვერ ჰპოვა სასამართლო სტატისტიკაში. სტატისტიკურ მონაცემებში იგი ცალკე გრაფად არ არის გამოყოფილი, რაც შეუძლებელს ხდის გაირკვეს ამ ინსტიტუტის როლი სასამართლო პრაქტიკაში. ვფიქრობთ,

სასამართლო სტატისტიკამ ზუსტად უნდა დააფიქსიროს დაუსწრებელ გადაწყვეტილებათა გამოტანა, როგორც ეს მსოფლიოს ყველა ქვეყანაშია, სადაც ასეთი წარმოება არსებობს.

ნაშრომის მნიშვნელობა. ნაშრომს აქვს თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა.

თეორიული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია საპროცესო სამართლის ახალი ინსტიტუტის - დაუსწრებელი გადაწყვეტილების არსის და გამოტანის წესების განსაზღვრა მოქმედი კანონმდებლობის საფუძველზე.

პრაქტიკული თვალსაზრისით საყურადღებოა ამ ინსტიტუტის გამოყენებაში არსებული ხარვეზების წარმოჩენა, რაც ხელს შეუწყობს სამოქალაქო დავათა სწორად და დროულად გადაწყვეტას, საბოლოოდ კი - მართლმსაჯულების ეფექტურ განხორციელებას.

ნაშრომის მეთოდოლოგიური საფუძვლები. სადისერტაციო ნაშრომში დაუსწრებელი გადაწყვეტილების ინსტიტუტი განხილულია როგორც ისტორიულ - შედარებითი თვალსაზრისით, ასევე შედარებით - სამართლებრივი კუთხით, რაც შესაძლებლობას იძლევა ევროპის წამყვანი ქვეყნების სამართლებრივი ტრადიციების და გამოცდილების ფონზე იქნეს განხილული ქართული კანონმდებლობის ეს მეტად საყურადღებო სიახლე.

ნაშრომის აპრობაცია. სადისერტაციო თემა დამტკიცებულ იქნა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამოქალაქო სამართლის კათედრაზე (1999 წ. 19 თებერვალი, ოქმი № 11). ნაშრომის ძირითადი შედეგები გამოქვეყნებულია სტატიებად ჟურნალ “სამართალში” (დაუსწრებელი გადაწყვეტილება - სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ახალი

ინსტიტუტი, N 6-7, 1999 წ.; დაუსწრებელი წარმოების როლი სამოქალაქო პროცესში, N2, 2000წ.; დაუსწრებელი სასამართლო წარმოების თავისებურებანი სააპელაციო ინსტანციაში, N8-9, 2000 წ.) და ჟურნალ “აფხაზეთის მოამბეში” (დაუსწრებელი წარმოების ზოგიერთი საკითხი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიხედვით, N4 - 5, 2000 წ.). სადისერტაციო თემა განხილულ იქნა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამოქალაქო სამართლის კათედრის სხდომაზე (2001 წ. 26 იანვარი, ოქმი №28) და რეკომენდირებულია საჯარო დაცვისათვის იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა. სადისერტაციო ნაშრომი შედგება შესავლის, სამი თავისა და თორმეტი პარაგრაფისაგან. მისი მოცულობაა 124 გვერდი, რომელსაც თან ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სია 15 გვერდზე.

ნაშრომის შინაარსი. შესავალში საუბარია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს სიახლეზე - დაუსწრებელ გადაწყვეტილებაზე და მოცემულია ნაშრომში განხილული ძირითადი საკითხების ჩამონათვალი.

პირველი თავი — „სასამართლო გადაწყვეტილების ცნება და მნიშვნელობა სამოქალაქო პროცესში“ — წარმოდგენილია 4 პარაგრაფით. აქ განხილულია სასამართლო გადაწყვეტილების ცნება და მნიშვნელობა სამოქალაქო პროცესში, სასამართლო დადგენილებათა სახეები, სასამართლოს გადაწყვეტილებათა სახეები, სასამართლო გადაწყვეტილების შინაარსი.

სამოქალაქო პროცესში პირველი ინსტანციის სასამართლოს დადგენილებებად ითვლება აქტები, რომლებითაც ფორმდება სასამართლოს მიერ /ერთპიროვნულად ან კოლეგიალურად/ შესრულებული პროცესუალური მოქმედებები, რომლებიც უშუალოდ იწვევენ იურიდიულ შედეგებს. დადგენილებებში ოფიციალურ განმტკიცებას პოულობს სასამართლო დასკვნები საქმის აღძვრამდე წარმოშობილ და პროცესის მსვლელობაში წამოჭრილ ყველა მატერიალურ-სამართლებრივ და პროცესუალურ-სამართლებრივ საკითხზე.

ნაშრომის პირველ პარაგრაფში განხილულია პირველი ინსტანციის სასამართლოს დადგენილებების ორი სახე: გადაწყვეტილება და განჩინება.

საკითხი განხილულია ძველი და თანამედროვე ევროპის ქვეყნების სამოქალაქო საპროცესო სამართლის შესაბამისი ნორმების ანალიზის პარალელურად. განხილულია გადაწყვეტილების და განჩინების არსი, ძირითადი თავისებურებანი, მნიშვნელობა.

მეორე პარაგრაფში განხილულია სასამართლო დადგენილებათა სახეები. გადაწყვეტილებისა და განჩინების გარდა, საუბარია სასამართლო ბრძანებებზე. სამოქალაქო პროცესში ბრძანება გამოიტანება ე.წ. გამარტივებული წარმოების დროს დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის განხილვისას. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის XXXIV თავში მოცემულია დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის განხილვის გამარტივებული წესი. ყურადღება ეთმობა სასამართლო გადაწყვეტილების ფორმულირების და დადგენის პროცესში აუცილებელ საპროცესო ფორმას. აქვე საუბარია სასამართლო ხარჯების განაწილების, გადაწყვეტილების

წესსა და ვადების განსაზღვრასთან დაკავშირებულ საკითხებზე.

ცალკე პარაგრაფად არის განხილული სასამართლოს გადაწყვეტილებათა სახეები. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 243-ე მუხლის თანახმად, პირველი ინსტანციის სასამართლოს დადგენილება, რომლითაც საქმე წყდება არსებითად, სასამართლოს გამოაქვს გადაწყვეტილების ფორმით. სამოქალაქო პროცესი განასხვავებს გადაწყვეტილების ორ ძირითად სახეს: 1) გადაწყვეტილება, გამოტანილი სასამართლოს მთავარ სხდომაზე მხარეთა შეჯიბრებითობის საფუძველზე და 2) დაუსწრებელი გადაწყვეტილება, რომელიც მიიღება ერთ-ერთი მხარის დაუსწრებლად.

ამასთან, საქართველოს მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით არსებობს: 1) საბოლოო გადაწყვეტილება; 2) ნაწილობრივი გადაწყვეტილება; 3) წინასწარი (შუალედური) გადაწყვეტილება; 4) დამატებითი გადაწყვეტილება. კანონმდებლობით დაუშვებელია პირობითი გადაწყვეტილების გამოტანა. გადაწყვეტილების დასახელებული სახეები განხილულია ცალ-ცალკე.

მე-4 პარაგრაფი ეხება სასამართლო გადაწყვეტილების შინაარსს. იმასთან დაკავშირებით, რომ გადაწყვეტილება წარმოადგენს მართლმსაჯულების მნიშვნელოვან აქტს, კანონი ითვალისწინებს მისი შინაარსისა და გადმოცემისადმი სპეციალური მოთხოვნების დაცვას. კანონით ნათლადაა რეგლამენტირებული სასამართლო გადაწყვეტილების სტრუქტურა და შინაარსი. გადაწყვეტილების განსაზღვრული მკაფიო წესით გადმოცემა უზრუნველყოფს სასამართლო დასკვნების გადმოცემის სისრულეს, გარკვეულობას, ლოგიკურობას და თანმიმდევრულობას. ასეთი მკაცრი ფორმის დაცვა აუცილებელია როგორც

თვით გადაწყვეტილების გამომტანი სასამართლოსათვის, ასევე პროცესის მონაწილისათვისაც, რომელთათვისაც მნიშვნელოვანია სასამართლო დასკვნების შინაარსის დასაბუთებულობის გარკვევა. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 249-ე მუხლის შესაბამისად, გადაწყვეტილება შედგება 4 ნაწილისაგან. ესენია: შესავალი, აღწერილობითი, სამოტივაციო და სარეზოლუციო. თითოეულ მათგანს აქვს სპეციალური დანიშნულება და განსაკუთრებული შინაარსი. სასამართლოს გადაწყვეტილების შინაარსი სხვადასხვანაირად არის მოწესრიგებული სხვადასხვა ქვეყნის საპროცესო კანონმდებლობით. ნაშრომში მოყვანილია მათი გამოცდილება აღნიშნულ საკითხზე.

ნაშრომის მეორე თავი - „დაუსწრებელი გადაწყვეტილება სამოქალაქო პროცესში“. — შედგება 4 პარაგრაფისაგან. პირველი პარაგრაფი ეხება დაუსწრებელი გადაწყვეტილების სამართლებრივი რეგლამენტაციის ისტორიას და ამ ინსტიტუტის შემოღების მიზანშეწონილობის დასაბუთებას ამ საკითხზე არსებული სამართლებრივი ტრადიციის ფონზე.

მეორე თავის მეორე პარაგრაფი იხილავს დაუსწრებელი წარმოების არსს. თავდაპირველად გამოჩნულია დაუსწრებელი წარმოების და გამარტივებული წარმოების ცნებები. დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამომტანის პროცედურას კანონი უწოდებს დაუსწრებელ წარმოებას. ივარაუდება, რომ ამ პროცედურას უნდა გააჩნდეს თავისებურებები ჩვეულებრივი წესით წარმოებასთან შედარებით. ლიტერატურაში დაუსწრებელ წარმოებას უწოდებენ “გამარტივებულ პროცედურას”. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსმა ეს ორი ცნება - “დაუსწრებელი წარმოება” და “გამარტივებული

წარმოება” ერთმანეთისაგან განასხვავა. ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრება ერთი შეხედვით სწორია, რადგან დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანა თავისებურად გამარტივებული წესით ხდება, მაგრამ ამ ორი ცნების გაიგივება არ შეიძლება. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსმა მათ სრულიად განსხვავებული მნიშვნელობა მიაკუთვნა. კოდექსით, გამარტივებული წარმოება დაიშვება თამასუქისა და ჩეკის თაობაზე აღძრული სარჩელის განხილვისას (თავი XXXIII) და დავალიანების გადახდევინების შესახებ საქმის განხილვისას (თავი XXXIV), ხოლო რაც შეეხება დაუსწრებელ წარმოებას, ეს გულისხმობს ყველა კატეგორიის სასარჩელო წარმოების საქმის გამარტივებულად გადაწყვეტას იმ შემთხვევაში, როცა მხარე არ გამოცხადდება პროცესზე. დაუსწრებელი წარმოება არ წარმოადგენს შემოკლებულს ან გამარტივებულს. დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის წესი ექვემდებარება სასამართლო განხილვის საერთო წესებს, თუმცა არსებობს რიგი თავისებურებანი, ფრიად არსებითი იმისათვის, რომ იყოს მოწესრიგებული სპეციალური ნორმებით.

აქვე აღნიშნულია, რომ საქმეთა დაუსწრებელი წარმოება არც სისხლის სამართლის პროცესისათვისაა უცხო (საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 443-ე მუხლი). ნაშრომში განხილულია დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის შესაძლებლობები მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიხედვით. აქვე ნათქვამია, რომ თანამედროვე ეტაპზე დაუსწრებელი გადაწყვეტილება ფართოდაა გავრცელებული სხვადასხვა ქვეყანაში და გამოყოფილია მათი თავისებურებანი, მოყვანილია დაუსწრებელი წარმოების წესით სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანისათვის საჭირო საპროცესო

წანამძღვრები რფ-ის, ინგლისის, გერმანიის, აშშ-ს, საფრანგეთის, იტალიის მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობის ანალიზის საფუძველზე.

სასამართლო, იხილავს რა საქმეს დაუსწრებელი წარმოების წესით, იკვლევს მტკიცებულებებს, წარმოდგენილ მხარეების მიერ საქმის აღძვრისას, მისი მომზადების დროს, უშუალოდ სასამართლო სხდომაზე, ითვალისწინებს მხარეთა დასკვნებს და შუამდგომლობებს და ამ მასალების საფუძველზე გამოაქვს გადაწყვეტილება, რომელიც იწოდება დაუსწრებელ გადაწყვეტილებად.

მე-3 პარაგრაფად გამოყოფილია დაუსწრებელი წარმოება პირველი ინსტანციის სასამართლოში და გავლებულია პარალელი სხვა სახელმწიფოების კანონმდებლობასთან. როგორც ვნახეთ, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსმა გაითვალისწინა მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების გამოცდილება და მოაწესრიგა სასამართლოში საქმის განხილვა რომელიმე მხარის დაუსწრებლად. ასეთი წარმოება, რაც მოწესრიგებულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 229-242-ე მუხლებით, ძირითადად ეხება საქმეთა განხილვას პირველი ინსტანციის სასამართლოში.

აქვე განხილულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 231-233-ე მუხლები. იგივე საკითხი განხილულია იტალიის და გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით.

აქვე საუბარია დაუსწრებელი გადაწყვეტილების შინაარსზე ქართული და რუსული კანონმდებლობის მიხედვით. გადაწყვეტილების გამოცხადებისას სასამართლო მოიხსენიებს მას როგორც დაუსწრებელს. სიტყვა “დაუსწრებელი” უნდა იყოს გადაწყვეტილების შესავალ ნაწილში, თვით საპროცესო დოკუმენტის დასახელებამდე.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 234-ე მუხლი განსაზღვრავს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების შინაარსს. ეს მუხლი აღგენს, რომ დაუსწრებელი გადაწყვეტილების შინაარსი უნდა შეესაბამებოდეს 249-ე მუხლის მოთხოვნებს სამოტივაციო ნაწილის ჩამოყალიბების გარეშე. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 249-ე მუხლი, თავის მხრივ, განსაზღვრავს, რომ გადაწყვეტილება შედგება ოთხი ნაწილისაგან. ეს ნაწილებია: შესავალი, აღწერილობითი, სამოტივაციო და სარეზოლუციო. დაუსწრებელ გადაწყვეტილებასთან მიმართებაში კანონმდებლობით დადგენილია თავისებურება, რომ დაუსწრებელი გადაწყვეტილების შინაარსი უნდა შეესაბამებოდეს ჩვეულებრივი გადაწყვეტილების შინაარსს, სამოტივაციო ნაწილის ჩამოყალიბების გარეშე. ე.ი. დაუსწრებელ გადაწყვეტილებას არა აქვს სამოტივაციო ნაწილი. ეს საკითხი განსხვავებულადაა მოწესრიგებული რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით. რუსეთის ფედერაციის კანონმდებლობა მოითხოვს, რომ მიუხედავად დაუსწრებელი წარმოების შემოკლებული პროცედურისა, იგი ისევე გადმოიცეს, როგორც ჩვეულებრივი განხილვის შედეგად გამოტანილი გადაწყვეტილება — რფ სსკ 197-ე და 213-ე მუხლებით დადგენილია, რომ დაუსწრებელი გადაწყვეტილება შედგება შესავალი, აღწერილობითი, სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილებისაგან.

დაუსწრებელი პროცესის თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ აქ არ არის სიტყვიერი დებატები, არაა “ბრძოლა”. დაუსწრებელი პროცესი არაა მოკლებული შეჯიბრებითობას, თუმცა მისი თვისება ისაა, რომ აქ იგი ვლინდება არასრულად. ზეპირი განმარტებები მომდინარეობს მხოლოდ ერთი მხარისაგან, მხოლოდ ერთი მხარე ღებულობს მონაწილეობას მტკიცებულებათა

გამოკვლევაში. ერთი მხარის დაუსწრებლად შეუძლებელია სრულად გადაიცეს პროცესის ფორმა, რომელიც გულისხმობს დავას. ნებისმიერი პროცესუალური ან მატერიალურ - სამართლებრივი საკითხი წყდება არა ყოველმხრივი, არამედ ცალმხრივი განხილვის საფუძველზე, თუმცა ეს არ უნდა ნიშნავდეს იმას, რომ დაუსწრებელ პროცესს არ ძალუძს სამართალწარმოების მიზნების მიღწევა.

დაუსწრებელი წარმოება მოსარჩელისათვის უნდა განვიხილოთ როგორც მოწინააღმდეგე მხარის დასჯა მის დაუსწრებლად, მოპასუხისათვის კი ეს არის უფლების დაცვის საშუალება სასამართლო სხდომაზე მოსარჩელის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში.

აქვე განხილულია საკითხი როცა სარჩელი წარდგენილია რამდენიმე მოსარჩელის მიერ მოპასუხის მიმართ.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული შესაძლებლობები განმტკიცებულია თბილისის რაიონული სასამართლოების პრაქტიკიდან აღებული კონკრეტული მაგალითებით. აქვე შემოთავაზებულია წინადადებები კანონმდებლობის სრულყოფის შესახებ აღნიშნულ ინსტიტუტთან მიმართებაში.

ნაშრომში განხილულია სამოქალაქო საპროცესო სამართლის თეორიაში არსებული მოსაზრებანი დაუსწრებელ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით. საქართველოში სასამართლო რეფორმის განხორციელების შემდეგ სასამართლოებს მიეცათ საშუალება ეფექტურად გამოიყენონ კანონის ეს სიახლე სამოქალაქო საქმეთა განხილვის გაჭიანურების თავიდან ასაცილებლად. იმის გათვალისწინებით, რომ დაუსწრებელი გადაწყვეტილების ინსტიტუტის შემოღებამ ჯერჯერობით სათანადო ასახვა ვერ ჰპოვა

სასამართლო პრაქტიკაში, სადისერტაციო ნაშრომში მოცემულია თბილისის რაიონული სასამართლოების პრაქტიკის დონეზე რეფორმის შემდგომი პერიოდის ერთ მონაკვეთში დაუსწრებელი გადაწყვეტილების როლი საქმეთა საერთო რაოდენობაში. ერთ წელზე ცოტა მეტია ძალაში შევიდა საქართველოს ახალი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, რომლითაც აღიარებულია დაუსწრებელი გადაწყვეტილების ინსტიტუტი და შეიძლება ითქვას, რომ სასამართლოების საქმიანობაში საკმაოდ გილი დაიჭირა დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის პრაქტიკამ, თუმცა ამ ინსტიტუტის როლი ჯერჯერობით არ არის გამოკვეთილი საქმეთა საერთო რაოდენობაში. ნაკლებად არის პრაქტიკაში დანერგილი სამოქალაქო საქმეთა განხილვა მოსარჩელის გამოუცხადებლობის გამო დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიღებით. დიდუბე-ჩუღურეთის რაიონულმა სასამართლომ 1999 წლის მაისიდან 2000 წლის იანვრამდე გამოიტანა 731 გადაწყვეტილება, აქედან დაახლოებით 45 დაუსწრებელია, გლდანინაძელადევის რაიონულ სასამართლოში იგივე პერიოდში გამოტანილია სარჩელის დაკმაყოფილებით 2302 გადაწყვეტილება, აქედან 83-ია დაუსწრებელი. თითქმის ანალოგიური მდგომარეობაა ქალაქის სხვა რაიონულ სასამართლოებშიც. ეს იმაზე მიგვანიშნებს, რომ დაუსწრებელი წარმოება ჯერ კიდევ ვერ დაინერგა სათანადოდ სასამართლო პრაქტიკაში. მიგვაჩნია, რომ სათანადო საფუძვლის არსებობის შემთხვევაში უფრო ეფექტურად უნდა დაინერგოს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის პრაქტიკა.

ახალი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ერთ-ერთი ძირითადი თავისებურება ის არის, რომ შემოღებულ იქნა ახალი სახის სასამართლო ინსტანცია-აპელაცია, რომელიც განიხილავს სააპელაციო საჩივრებს რაიონული და

საქალაქო სასამართლოების მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებებზე. სამოქალაქო საქმეთა დაუსწრებლად განხილვას საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს არა მარტო პირველ ინსტანციაში, არამედ სააპელაციო სასამართლოშიც. მე-4 პარაგრაფში გამოყოფილია დაუსწრებელი სასამართლო წარმოების თავისებურებანი სააპელაციო ინსტანციაში. გამოთქმულია მოსაზრებანი აღნიშნულ საკითხთან მიმართებაში კოდექსის ნორმების სრულყოფასთან დაკავშირებით.

ნაშრომის მე-3 თავი - „დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გასაჩივრება“- წარმოდგენილია ოთხი პარაგრაფით. პირველ პარაგრაფში საუბარია დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გასაჩივრებაზე გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოში.

მხარეს უფლება აქვს გაასაჩივროს პირველად გამოტანილი დაუსწრებელი გადაწყვეტილება და მოითხოვოს საქმის განხილვა. თუკი საქმის სასამართლო სხდომაზე განხილვის შემდეგ მოსამართლე მიზანშეწონილად მიიჩნევს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გაუქმებას, იგი გამოიტანს ახალ გადაწყვეტილებას, ხოლო დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გაუქმებისათვის საფუძვლის არარსებობის შემთხვევაში სასამართლოს გამოაქვს განჩინება, რომლითაც საჩივარი არ დაკმაყოფილდება და ძალაში იქნება დატოვებული დაუსწრებელი გადაწყვეტილება.

მეორე დაუსწრებელი გადაწყვეტილება და პირველ გადაწყვეტილებაზე შეტანილი კერძო საჩივარი, რომელიც გამოტანილი იყო დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოში, რომელმაც არ მიიღო ეს კერძო საჩივარი, განხილული უნდა იქნეს სააპელაციო სასამართლოში. სააპელაციო სასამართლოს, თავის მხრივ, უფლება

აქვს მხარეთა გამოუცხადებლობის შემთხვევაში გამოიტანოს დაუსწრებელი გადაწყვეტილება.

უნდა ითქვას, რომ თბილისის რაიონული სასამართლოების პრაქტიკაში საკმაოდ ხშირია დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გადასინჯვის და საქმის განახლების მოთხოვნა. ნაშრომში მოყვანილია მაგალითები თბილისის რაიონული სასამართლოების პრაქტიკიდან.

მე -2 პარაგრაფში გადმოცემულია დაუსწრებელი გადაწყვეტილების სააპელაციო გასაჩივრება. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი საქმის დაუსწრებელ წარმოებას ითვალისწინებს არა მარტო პირველ ინსტანციაში, არამედ სააპელაციო სასამართლოშიც. დაუსწრებელი წარმოება სააპელაციო სასამართლოში ხასიათდება მნიშვნელოვანი თავისებურებებით. ნაშრომში განხილულია სააპელაციო გასაჩივრების ინსტიტუტის ისტორიული წანამძღვრები და ევროპის ზოგიერთი ქვეყნის მოქმედი კანონმდებლობა აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით. განხილულია მაგალითი თბილისის საოლქო სასამართლოს პრაქტიკიდან.

მე-3 პარაგრაფი ეძღვნება დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გასაჩივრებას საკასაციო წესით. საკასაციო წესით გასაჩივრებას ექვემდებარება საოლქო სასამართლოს როგორც I ინსტანციის წესით გამოტანილი დაუსწრებელი გადაწყვეტილებები, ისე სააპელაციო პალატების მიერ გამოტანილი დაუსწრებელი გადაწყვეტილება. ამ პარაგრაფში განხილულია მაგალითები საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკიდან. უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატა იხილავს რა დაუსწრებელ გადაწყვეტილებებზე შეტანილ საკასაციო საჩივრებს, ამოწმებს მათ საფუძვლიანობას,

დასაშვებობას და ამის მიხედვით წყვეტს ამ გადაწყვეტილებათა გაუქმების თუ ძალაში დატოვების საკითხს.

დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიზანია ხელი შეუწყოს პროცესში მონაწილე მხარეების პასუხისმგებლობის გრძნობის ამაღლებას. მხარემ, რომელიც არასაპატიო მიზეზით არ ცხადდება პროცესზე, უნდა იცოდეს, რომ კანონი სათანადოს მიუზღავს მას, მისი დასწრების გარეშე გადაწყდება სადავო საკითხი მის საწინააღმდეგოდ. დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანით თავისებურად მარტივდება სასამართლო პროცესი, ბევრი დავა, რომელიც მისი აშკარა უსაფუძვლოების თუ საფუძვლიანობის გამო თითქოსდა არც საჭიროებდა სასამართლო განხილვას, ხშირ შემთხვევაში დაკავშირებულია ბევრ პროცესუალურ სირთულესთან, ამიტომ ასეთ შემთხვევაში დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანა არის მოხერხებული მექანიზმი, დროულად გადაწყდეს ეს დავა. ამიტომ არის დაუსწრებელი გადაწყვეტილება ფართოდ დანერგილი საზღვარგარეთის მოწინავე ქვეყნებში.

საქართველოს სასამართლოების პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ეს ინსტიტუტი თანდათან ინერგება პრაქტიკაში, თუმცა უნდა ითქვას ისიც, რომ ბევრი სასამართლო უხეშ შეცდომებს უშვებს ასეთი გადაწყვეტილებების გამოტანის დროს.

პრაქტიკის გაცნობის შედეგად გაკეთებულია დასკვნა, რომ საქართველოს უზენაესი სასამართლო სათანადო პრინციპულობას იჩენს დაუსწრებელ გადაწყვეტილებებზე შეტანილი საკასაციო საჩივრების განხილვისას და უცვლელად ტოვებს იმ დაუსწრებელ გადაწყვეტილებებს, რომლებიც კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად არის გამოტანილი.

მე-4 პარაგრაფი იხილავს კანონიერ ძალაში შესული დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გასაჩივრებას. თავდაპირველად განხილულია სამოქალაქო საპროცესო ლიტერატურაში გავრცელებული სხვადასხვაგვარი შეხედულება სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერი ძალის არსის შესახებ, შემდეგ საუბარია გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის პირობებზე ქართული კანონმდებლობით. მართალია, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში სპეციალურად არაფერია ნათქვამი კანონიერ ძალაში შესული დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გასაჩივრებაზე, მაგრამ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის LII თავი, რომელიც შეეხება საერთოდ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით ან განჩინებით დამთავრებული საქმის წარმოების განახლებას, უნდა გავრცელდეს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიმართაც.

სადისერტაციო თემასთან დაკავშირებით დისერტანტს გამოქვეყნებული აქვს შემდეგი შრომები:

1. დაუსწრებელი გადაწყვეტილება - სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ახალი ინსტიტუტი (ჟ. "სამართალი", N 6-7, 1999 წ., გვ. 68-77).
2. დაუსწრებელი წარმოების როლი სამოქალაქო პროცესში (ჟ. "სამართალი", N2, 2000წ. , გვ. 39-42).
3. დაუსწრებელი სასამართლო წარმოების თავისებურებანი სააპელაციო ინსტანციაში (ჟ. "სამართალი", N8-9, 2000 წ. , გვ. 63-66).
4. დაუსწრებელი წარმოების ზოგიერთი საკითხი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიხედვით (ჟ. " აფხაზეთის მოამბე", N4 - 5, 2000 წ. , გვ. 154-156).

Общая характеристика работы

Актуальность темы. Заочное решение – это новое понятие, внесенное в действующий Гражданский процессуальный кодекс Грузии. Ему придается большое теоретическое и практическое значение. Оно нашло широкое применение в судебной практике.

Заочное решение в значительной степени способствует оперативному разрешению гражданских споров, повышению ответственности сторон и, в конечном счете, установлению порядка в гражданско- процессуальных отношениях . Введение института заочного решения вызвано необходимостью укрепления в гражданском процессе дополнительных гарантий состязательного принципа, повышения ответственности сторон за собственное действие (бездействие), ускорения разрешения споров, а также целесообразностью уменьшения числа гражданских споров в судах. Допущение возможности вынесения заочного решения в судопроизводстве обусловлено восстановлением в абсолютном виде состязательного и диспозитивного принципов, что исключает активное вмешательство суда в частно-правовые отношения.

Введение института заочного решения в действующий Кодекс представляет собой оптимальное средство реагирования в судебном заседании на отрицательное отношение к участию истца или ответчика лично или посредством представителей. Несмотря на это заочное решение в гражданской процессуальной науке пока надлежащим образом не изучено. Не изучено и в грузинском праве, до сегодняшнего дня нет какого-либо научного исследования, посвященного данному вопросу. Следует отметить, что и на других языках нет богатой литературы, связанной с этим институтом. В существующей же небольшой литературе этот вопрос специально не исследован. Все вышеизложенное определяет актуальность темы.

Цель работы и основные направления исследования. Цель работы – хотя бы частичное восполнение пробела в законодательстве в направлении разработки института заочного

решения, научное исследование его сущности на примере не только Грузии, но и некоторых других стран. На фоне сравнительно-правовых исследований в результате анализа европейского законодательства и опыта ясно видны пробелы грузинского законодательства, необходимость их восполнения.

В работе большое внимание уделяется анализу института заочного решения в гражданском процессуальном законодательстве Германии, Великобритании, США, Франции, Российской Федерации, Италии.

Предмет и объект исследования. Предмет исследования заочное производство, как новый институт гражданского процессуального права. Также изучено богатый опыт некоторых стран(США, Франция, РФ, Англия, Италия, ФРГ) по этому вопросу. Соответственно, непосредственным объектом диссертационной работы стали все основные аспекты, определяющие и характерные для заочного решения, заочного производства гражданских дел.

Новизна работы. В диссертационной работе впервые исследованы заочное решение, заочное производство гражданских дел и высказаны соображения по усовершенствованию правового упорядочения производства. На основе анализа соответствующих норм Гражданского процессуального кодекса РФ высказано соображение, что требование статьи 213 ГПК РФ указывать резолютивной части заочного решения на сроки и порядок подачи заявления о пересмотре заочного решения заслуживает одобрения и было бы хорошо в 234 статью Гражданского процессуального кодекса Грузии внести запись об этом. Специальное указание необходимо, ибо порядок и сроки обжалования заочного решения отличаются от порядка и сроков обжалования обычных решений путем апелляции, о чем говорится в 249 статье Гражданского процессуального кодекса Грузии. В диссертации высказано соображение, что заслуживает одобрения предусмотренное Гражданским процессуальным кодексом РФ ограничение некоторых прав истца, а именно, истец, который согласен на вынесение заочного решения, лишен возможности заменить предмет или основание иска, увеличить

объем искового требования. Русские процессуалисты отмечают, что сохранение этого права истца привело бы к нарушению интересов ответчика, так как он информирован о предъявленных ему точно определенных требованиях. Если истец желает изменить первоначальную позицию, должен известить ответчика и именно от действия или бездействия ответчика будет зависеть дальнейшее развитие процесса. Такое соображение следует считать справедливым и желательно, чтоб наш Кодекс принял его во внимание и отразил в законе.

Действующее процессуальное законодательство прямо не регулирует ситуацию, когда ответчик посылает письменный ответ на исковое заявление и этим пытается заменить личную явку, хотя на основании анализа 230 статьи можем заключить, что законодатель считает обязательным условием для вынесения заочного решения личную неявку на судебное заседание соответствующим образом информированного ответчика. Считаем, что в Гражданский процессуальный кодекс Грузии должна быть внесена статья, которая отрегулирует данный вопрос, в частности, в законе должно быть сказано: если ответчик не является и письменно сообщает о согласии на заочное производство, суд может вынести заочное решение.

В практике рассмотрения гражданских дел бывают случаи, когда иск предъявлен несколькими истцами к ответчику. Соучастие сторон истца представляет интерес, потому, что со стороны истца должно быть дано разрешение на рассмотрение дела путем заочного производства, если же в деле участвует несколько истцов, должно быть выяснено мнение каждого из них в связи с заочным рассмотрением дела и достаточно возражения одного из них против рассмотрения дела без ответчика, чтобы создалась для суда затруднительная ситуация, так как гражданским процессуальным кодексом не регулируется возможность постановления заочного решения при соучастии. Считаем желательным, чтобы Кодекс содержал нормы, указывающие, как должен быть решен вопрос, когда в деле несколько истцов или ответчиков. В частности, возможно или нет принятие заочного решения, когда из нескольких

истцов или ответчиков один не явится или не согласен на заочное рассмотрение. Необходимо отметить, что в практике судов Грузии заочное решение выносится только тогда, когда ни один из ответчиков или истцов не является.

Гражданским процессуальным кодексом Грузии не регламентируется вынесение заочного решения без участия третьих лиц, что необходимо считать неправильным. Думаем, необходимо отразить в Кодексе, как должен быть решен вопрос о возможности заочного производства, когда в деле участвуют третьи лица и они не являются на заседании.

Правда, в Гражданском процессуальном кодексе Грузии ничего не сказано о случаях, когда сама сторона не является в суд и присылает представителя, но подразумевается, что в таких случаях заочное производство не допускается. По нашему мнению, и этот вопрос должен отрегулировать кодекс, а именно когда истец или ответчик не является, но их представитель присутствует на заседании, это не должно служить основанием для вынесения заочного решения, однако, когда на процесс не являются ни сторона, ни ее представитель по требованию второй стороны должно быть возможно вынесения заочного решения. И этот вопрос должен быть отражен в Кодексе.

Грузинский законодатель учел, что неявка ответчика дает право суду постановить заочное решение, если истец не возражает (230 статья Гражданского процессуального кодекса). Закон четко не говорит, кому принадлежит инициатива вынесения заочного решения. Согласно статьям 229 и 230 Гражданского процессуального кодекса Грузии истец или ответчик должны ходатайствовать об этом. Практически в данном случае инициатива больше должна принадлежать суду, так как сторона может и не знать, что она имеет такое право. Думаем, что будет лучше, если это таким образом будет отражено в законе.

Действующее законодательство обходит стороной случай, когда истец просит рассмотреть дело без его участия, а ответчик не явился без указания причин. Может или нет суд в данном случае постановить заочное решение. В связи с этим необходи-

мо сказать, что 229 и 230 статьи Гражданского процессуального кодекса Грузии требуют уточнения, а именно, там сказано: если не явилась сторона, которой было послано уведомление согласно порядку, установленному 70-78 статьями этого Кодекса. Здесь необходимо сказать, что сторона не явилась по неуважительной причине, в противном случае подразумевается, что все случаи неявки могут стать основанием для вынесения заочного решения.

По нашему мнению, статье 365 Гражданского процессуального кодекса не хватает доработки, в частности неясно ее первое предложение: «Апелляционная жалоба допускается только в том случае, если ее стоимость превышает 500 лари». Считаем, что целесообразно сформулировать эту статью аналогично второй части статьи 391 Гражданского процессуального кодекса Грузии, где четко и понятно написано, что кассационная жалоба в имущественно –правовых спорах допустима только в том случае, если стоимость предмета кассационной жалобы превышает 1000 лари. В противном случае не ясно, о какой стоимости идет разговор в 365 статье Кодекса.

Согласно первой части 366 статьи Гражданского процессуального кодекса Грузии заочное решение не может обжаловаться путем апелляции, та сторона, против которой оно вынесено. Считаем неправильной данную формулировку. Текст статьи нуждается в доработке, так как если разговор идет об обжаловании, именно та сторона обжалует решение, против которой оно вынесено. Если здесь подразумевается, что не может быть обжаловано первоначально вынесенное заочное решение, эта мысль сформулирована во второй части этой же статьи: «Апелляционная жалоба допустима только в отношении такого заочного решения, которое вынесено после вторичной неявки, вследствие чего оно не может быть обжаловано в суде, вынесшим это решение.» Считаем, что первая часть лишняя и должна быть исключена из Кодекса.

То же самое надо сказать о 392 статье Кодекса, где говорится о кассационном обжаловании заочного решения. Согласно первой части этой статьи заочное решение кассационным

путем не может обжаловать та сторона, против которой оно вынесено. По второй части этой статьи кассационная жалоба возможна только в отношении такого решения, которое вынесено после вторичной неявки, вследствие чего оно уже не может быть обжаловано в суде, вынесшем его.

В 240 статье Гражданского процессуального кодекса ничего не сказано о том, какой судья должен рассмотреть вторично дело: тот, кто вынес первое заочное решение, или другой судья. В соответствии с 29 статьей Гражданского процессуального кодекса Грузии судья, который участвовал в рассмотрении дела в первой инстанции, не принимает участия в рассмотрении этого дела в суде в апелляционной или кассационной инстанции. Как поступить, когда в суде первой же инстанции должно быть рассмотрено заочное решение? Правда, название 29 статьи Гражданского процессуального кодекса говорит, что не допускается повторное участие судьи в рассмотрении дела, но, исходя из её содержания, в первой инстанции такого ограничения нет, что говорит о необходимости доработать статью. Вместе с тем исходя из анализа 240 статьи следует после аннулирования заочного решения это же дело рассматривает тот же судья.

В литературе такое решение иногда считают неправильным. По нашему мнению, решение Гражданского процессуального кодекса Грузии необходимо считать правильным, так как заочное решение аннулируется только потому, что сторона по уважительной причине не явилась на судебное заседание. В этом случае судья не выражает какие-нибудь свои мысли, взгляды о деле, но вопрос решает соответственно из-за неявки стороны. Поэтому вполне допустимым должно быть рассмотрение им этого же дела в суде первой инстанции исходя из этого, требует уточнения заглавие 29 статьи ГПКГ, оно должно быть приведено в соответствие с её содержанием, а именно, в ней должно быть сказано, что допустимо вторичное участие судьи в рассмотрении дела только после аннулирования заочного решения.

Правильным решением необходимо считать установленный статьей 387 ГПКГ порядок, согласно которому апелляционный

суд в случае неявки лица, подавшего жалобу, отказывает в удовлетворении жалобы, а в случае неявки второй стороны суд выносит заочное решение по требованию апеллянта на основании его объяснений. Это требование закона более оправдано, чем порядок, установленный 230-й статьи этого же кодекса, который допустимым считает отказ в иске несмотря на неявку ответчика.

Аналогично решается заочное рассмотрение дела, во время рассмотрения частной жалобы, что к сожалению не указано в Кодексе. По нашему мнению, об этом в Гражданский процессуальный кодекс должно быть сделано соответствующее дополнение. Правда, в соответствии 2 части 419 статьи ГПКГ апелляционный суд может без заслушивания противной стороны рассмотреть частную жалобу, если она недопустима или явно безосновательна, но та же норма считает необходимым заслушать противную сторону, если автор частной жалобы или его противная сторона по неуважительной причине уклоняются от явки в апелляционный суд, этот суд должен иметь право вынести заочное определение. Этот вопрос должен быть урегулирован Гражданским процессуальным кодексом.

Гражданско-процессуальное законодательство Грузии не предусматривает заочное производство в суде кассационной инстанции. Этот вопрос почти аналогично решен в законодательствах других стран. Что касается Гражданско-процессуального законодательства Российской Федерации, там в связи с тем, что нет апелляционной инстанции, ответчик имеет возможность выбора: или внести жалобу в тот же суд, который вынес заочное решение, или в кассационный суд. Думаем, правильным необходимо считать такое решение вопроса, которое предусмотрено Гражданско-процессуальным законодательством Грузии, так как апелляция предусматривает это и нет необходимости повторения этого вопроса в кассационной инстанции.

Правда, Гражданско-процессуальное законодательство Грузии ничего не говорит о порядке и основании обжалования вступившего в законную силу заочного решения, но LII глава

Гражданско-процессуального кодекса касается возобновления производства законченного дела, вступившего в законную силу решением или определением, и сформулированные в этой главе правила должны быть распространены на заочное решение. К сожалению, Гражданско-процессуальный кодекс Грузии не уделяет внимания этому специально, что, по нашему мнению, представляет своеобразный пробел, поскольку, если законодательство допускает вообще упразднение решения и возобновления производства дела, нельзя, чтобы этот порядок не был распространен на заочное решение. Считаем целесообразным в первой части 421 статьи Гражданско-процессуального кодекса Грузии после слова “решением” добавить: “в том числе заочным решением”.

Необходимо отметить, что введение института заочного решения не нашло соответствующего отражения в судебной статистике. В статистических данных этот институт не выделен отдельной графой, что делает невозможным выяснение его роли в судебной практике. Думаем судебная статистика должна точно фиксировать вынесения заочных решений, как это делается во всех странах, где существует такое производство.

Значение работы. Работа имеет теоретическое и практическое значение.

К теоретической точки зрения важно введение в процессуальное право нового института – определение сущности и порядка вынесения заочного решения на основании действующей законодательства.

С практической точки зрения достойно внимания выявление существующих пробелов при применении этого института, что будет способствовать правильному и своевременному решению гражданских споров, в конечном же счете эффективному осуществлению правосудия.

Методологические основы работы. В диссертационной работе институт заочного решения рассмотрен как с исторически-сравнительной точки зрения, так и под сравнительно-правовым углом, что дает возможность на фоне правовых традиций и опыта ведущих европейских стран рассмотреть это

весьма заслуживающее внимание нововведение грузинского законодательства.

Апробация работы. Диссертационная тема была утверждена на кафедре гражданского права Тбилисского государственного университета имени Ив. Джавахишвили (19 февраля 1999 г., протокол №11). Основные результаты работы опубликованы в статьях в журнале “Самартали” (Заочное решение – новый институт гражданского процессуального права, №6-7, 1999 г.; Роль заочного производства в гражданском процессе, №2, 2000 г.; Особенности заочного судебного производства в апелляционной инстанции, №8-9, 2000 г. и в журнале “Абхазетис моамбе” (Некоторые вопросы заочного производства в гражданском процессуальном кодексе Грузии, №4-5, 2000г.). Диссертационная тема была обсуждена на заседании кафедры гражданского права Тбилисского государственного университета имени Ив. Джавахишвили (26 января 2001 г., протокол №28) и рекомендована для публичной защиты на соискание ученой степени кандидата юридических наук.

Структура и объем диссертации. Диссертационная работа состоит из вступления, трех глав и двенадцати параграфов, в объеме 124 страниц. К ней приложен список использованной литературы, который занимает 15 страниц.

Содержание работы. Во вступлении речь идет об одном из важнейших нововведений Гражданско-процессуального кодекса – заочном решении и дан перечень основных рассмотренных в работе вопросов.

Первая глава – „Понятие и значение судебного решения в гражданском процессе“ - представлена 4 параграфами. Здесь рассмотрены понятие и значение судебного решения в гражданском процессе, виды судебных постановлений, виды судебных решений, содержание судебных решений.

В гражданском процессе постановлениями первой инстанции считаются акты, которыми суд (единолично или коллегиально) оформляет выполненные процессуальные действия, влекущие непосредственно юридические последствия.

В постановлениях официальное закрепление находят судеб-

ные заключения имеющиеся до возбуждения дела и возникновения во время процесса по всем материально-правовым и процессуально-правовым вопросам.

В §1 работы рассмотрены два вида постановления судов первой инстанции: решение и определение.

Вопрос рассмотрен параллельно с анализом соответствующих гражданских процессуально-правовых норм стран старой и современной Европы. Рассмотрены суть, основные особенности и значение решения и определения.

Во §2 рассмотрены виды судебных постановлений. Кроме решения и определения, речь идет о судебных приказах. В гражданском процессе приказ вносится во время т.н. упрощенных процессов при рассмотрении дел о взыскании задолженности. В XXXIV главе Гражданского процессуального кодекса Грузии дан упрощенный порядок рассмотрения дел о взыскании задолженности. Уделяется внимание обязательной процессуальной форме при постановлении и формулировании судебного решения. Здесь же речь идет о распределении судебных расходов и вопросах, связанных с определением порядка и сроков решения.

В отдельном параграфе рассмотрены виды судебных решений. Согласно статье 243 Гражданского процессуального кодекса Грузии постановление суда первой инстанции, который решает дело по существу, судом выносится в форме решения. Гражданский процесс различает два основных вида решения: 1) решение, вынесенное на главном заседании суда на основании состязания сторон и 2) заочное решение, которое принимается без участия одной из сторон.

По действующему Гражданскому процессуальному кодексу Грузии существуют 1) Окончательное решение, 2) частичное решение, 3) предварительное решение, 4) дополнительное решение. Законодательством запрещено вынесение условного решения. Указанные виды решений рассмотрены в отдельности.

§4 касается содержания судебного решения. В связи с тем, что решение представляет собой важнейший акт правосудия, закон предусматривает защиту специальных требований к его

содержанию и изложению.

Законом ясно регламентируются структура и содержание судебного решения. Определенный законом четкий порядок изложения обеспечивает полноту, ясность, логичность и последовательность судебных решений. Защита такой строгой формы обязательна как для самого суда, выносящего решение, так и для участников процесса, для которых важно выяснение обоснованности содержания судебных решений. В соответствии с 249 статьей Гражданского процессуального кодекса Грузии решение состоит из 4 частей. Это: вступление, описательная часть, мотивационная и резолютивная. Каждая из них имеет специальное назначение и особое содержание. Содержание судебного решения по-разному урегулировано в процессуальном законодательстве различных стран. Работа знакомит с их опытом.

Вторая глава работы - „заочное решение в гражданском процессе“.

§1 этой главы касается истории судебной регламентации заочного решения, в ней обосновывается желательность введения этого института на фоне существующих судебных традиций.

§2 второй главы рассматривает суть заочного производства. Процедуру вынесения заочного решения закон называет заочным производством. Предполагается, что эта процедура должна иметь особенности по сравнению с производством обычным путем. В литературе заочное производство называют упрощенной процедурой. В Гражданском процессуальном кодексе Грузии эти два понятия – „заочное производство“ и „упрощенное производство“ друг от друга отличаются. Высказанное в литературе соображение правильно на первый взгляд, так как вынесение заочного решения производится особым упрощенным путем, но отождествлять эти два понятия нельзя. Гражданский процессуальный кодекс Грузии придал им совершенно различные значения. Кодексом упрощенное производство допускается при рассмотрении иска, возбужденного о чеках и векселях при рассмотрении дел о

взысканиях (глава XXXIV), а что касается заочного производства, оно подразумевает упрощенное решение всех категорий исковых дел в том случае, когда сторона не явится на процесс. Заочное производство не представляется сокращенным или упрощенным. Порядок вынесения заочного решения подчиняется общему порядку судебного рассмотрения, хотя существует ряд особенностей – весьма существенных, чтобы они были урегулированы специальными нормами.

Здесь же отмечено, что заочное производство дел не чуждо и уголовному процессуальному праву (статья 443 Уголовного процессуального кодекса Грузии). В работе рассмотрены возможности вынесения заочного решения по действующему Гражданскому процессуальному кодексу. Здесь же сказано, что на современном этапе заочное решение широко распространено в различных странах, и выделены их особенности, приведены необходимые процессуальные предпосылки для вынесения судебного решения путем заочного производства на основе действующих гражданских процессуальных законодательств РФ, Англии, Германии, США, Франции, Италии.

Суд, рассматривая дело в порядке заочного производства, исследует доказательства, представленные сторонами при возбуждении дела, во время его подготовки, непосредственно на судебном заседании, учитывает заключения и ходатайства сторон и на основании этих материалов выносит решение, которое называется заочным решением.

В §3 выделено заочное производство в суде первой инстанции и проводится параллель с законодательством других государств.

Как видим, Гражданский процессуальный кодекс Грузии учел опыт ведущих стран мира и урегулировал рассмотрение дела в суде без участия какой-либо стороны.

Такое производство, которое урегулировано статьями 229-242 Гражданского процессуального кодекса Грузии, в основном касается рассмотрения дел в суде первой инстанции.

Рассмотрены 231-233 статьи Гражданского процессуального кодекса Грузии. Этот же вопрос рассмотрен в гражданском

процессуальном законодательстве Италии и Германии. Здесь же речь идет о содержании заочного решения по грузинскому и русскому законодательству. При объявлении заочного решения суд представляет его как заочное. Слово “заочное” должно быть во вступительной части решения до наименования самого документа. Статья 234 Гражданского процессуального кодекса Грузии со своей стороны определяет, что решение состоит из четырех частей. Это вступление описательная часть, мотивационная и резолютивная. В отношении заочного решения законодательством установлено, что содержание заочного решения должно соответствовать содержанию обычного решения за исключением формулировки мотивационной части, то есть заочное решение не имеет мотивационной части. Этот вопрос по-другому урегулирован Гражданским процессуальным кодексом Российской Федерации. Законодательство Российской Федерации требует, чтобы, несмотря на сокращенную процедуру заочного производства, заочное решение так же было изложено, как и решение, вынесенное в результате обычного рассмотрения. Статьями 197 и 213 ГПК РФ установлено, что заочное решение состоит из вступления, описательной, мотивационной и резолютивной части.

Особенность заочного процесса в том, что здесь не имеют место словесные дебаты, нет “борьбы”. Заочный процесс не лишен состязательности, хотя его особенностью является то, что она проявляется неполностью. Устные разъяснения даются только одной стороной, только одна сторона принимает участие в исследовании доказательств. Без участия одной из сторон невозможно полностью передать форму процесса, который подразумевает спор. Любой процессуальный или материально-правовой вопрос решается на основе не всестороннего, а одностороннего рассмотрения, хотя это не должно означать, что заочный процесс не в состоянии достичь целей правопроизводства.

Заочное производство для истца следует рассматривать как наказание противной стороны без ее участия, для ответчика

же это есть средство защиты права в случае неявки на судебное заседание истца.

Здесь же рассмотрен вопрос о предъявлении иска несколькими истцами к ответчику.

Возможности, предусмотренные Гражданским процессуальным кодексом Грузии, подкреплены конкретными примерами из практики районных судов Тбилиси. Здесь же даны предложения по усовершенствованию законодательства в отношении данного института.

В работе рассмотрены существующие в теории гражданского процессуального права соображения, связанные с заочным решением.

После осуществления в Грузии судебной реформы судам предоставлена возможность эффективно использовать это нововведение во избежание затягивания рассмотрения гражданских дел.

С учетом того, что введение института заочного решения пока не получило соответствующего отображения в судебной практике, в диссертационной работе на основе практики тбилисских районных судов показано место заочных решений в общем числе заочных решений на одном отрезке послереформенного периода. Немного больше года назад вступил в действие новый Гражданский процессуальный кодекс Грузии, которым признан институт заочного решения, и можно сказать, что в деятельности судов заняла достойное место практика внесения заочного решения, хотя роль этого института в общем количестве дел пока не определена. Менее внедрено в практику принятие заочного решения при рассмотрении гражданских дел с неявкой истца. Суд Дидубе-Чугуретского района с мая 1999 года по январь 2000 г. вынес 731 решение. Отсюда примерно 45 заочных, в Глдан-Надзаладевском районном суде за этот же период вынесено 2302 решения, в которых иск был удовлетворен. Отсюда 83 заочно. Почти аналогичное положение в других районных судах города. Это указывает на то, что заочное производство пока еще не внедрено соответствующим образом в судебную

практику. Считаем, что при наличии соответствующего основания следует более эффективно внедрять в практику внесение заочных решений.

Одна из основных особенностей нового Гражданского процессуального кодекса состоит в том, что была введена судебная инстанция нового типа – апелляция, которая рассматривает апелляционные жалобы на решения, вынесенные районными и городскими судами. Заочное рассмотрение гражданских дел процессуальный кодекс предусматривает не только в первой инстанции, но и в апелляционном суде. В §4 выделены особенности заочного судебного производства в апелляционной инстанции. Высказаны соображения по данному вопросу, связанные с усовершенствованием норм кодекса.

3 глава работы - „Обжалование заочного решения“. Она представлена 4 параграфами. В §1 идет речь об обжаловании заочного решения в суде, внесшем решение.

Сторона имеет право обжаловать первоначально вынесенное заочное решение и потребовать рассмотреть дело. Если же после рассмотрения дела в судебном заседании судья найдет целесообразным аннулирование заочного решения, но вынесет новое решение, а в случае отсутствия основания для аннулирования заочного решения суд вынесет определение, в котором жалоба не удовлетворяется и в силе остается заочное решение.

Второе заочное решение и частная жалоба на первое решение суда, не принявшего эту частную жалобу, должны быть рассмотрены в апелляционном суде. Апелляционный суд в свою очередь имеет право в случае неявки сторон вынести заочное решение.

Необходимо сказать, что в практике тбилисских районных судов довольно часты требования пересмотра заочных решений и возобновления дела. В работе приведены примеры из практики тбилисских районных судов.

В §2 изложено апелляционное обжалование заочного решения. Гражданский процессуальный кодекс Грузии предусматривает заочное производство не только в первой инстанции, но и в апелляционном суде. Заочное производство в апелляци-

онном суде характеризуется значительными особенностями. В работе рассмотрены исторические предпосылки института апелляционного обжалования и действующее законодательство некоторых европейских стран по указанному вопросу. Рассмотрен пример из практики Тбилисского окружного суда.

§3 посвящен обжалованию заочного решения кассационным путем. Обжалованию кассационным путем подлежат как заочные решения, вынесенные окружного суда в порядке I инстанции, так и заочные решения, вынесенные апелляционными палатами. В этом параграфе рассмотрены примеры из практики Верховного Суда Грузии. Палата гражданских, предпринимательских дел и дел о банкротстве Верховного Суда рассматривает вынесенные кассационные жалобы на заочные решения, проверяет их особенность, допустимость и на основании этого решает вопрос об аннулировании этого решения или оставлении в силе.

Цель заочного решения – способствовать повышению ответственности сторон, участвующих в процессе. Сторона, которая по неуважительной причине не является на процесс, должна знать, что закон надлежащим образом воздаст ему и без ее участия решится спорный вопрос против него. Вынесением заочного решения упрощается судебный процесс, многие споры из-за явной безосновательности или обоснованности как бы и не требуют судебного рассмотрения, во многих случаях связаны со многими процессуальными трудностями и в таких случаях вынесение заочного решения есть судебный механизм для своевременного разрешения этого спора. Именно поэтому заочное решение широко внедрено в передовых зарубежных странах.

Практика судов Грузии подтверждает, что этот институт постепенно внедряется в практику, хотя надо сказать, что многие суды допускают грубые ошибки при вынесении этих решений.

На основании ознакомления с результатами практики сделан вывод, что Верховный Суд Грузии проявляет соответствующую принципиальность при рассмотрении внесенных

кассационных жалоб на заочные решения и оставляет без изменения те заочные решения, которые вынесены в соответствии с требованиями закона.

§4 рассматривает обжалование заочных решений, вступивших в законную силу. Первоначально рассмотрены распространенные в гражданско-процессуальной литературе различные соображения о сущности вступившего в законную силу судебного решения. Затем идет речь об условиях вступления в законную силу решений по грузинскому законодательству. Правда, в Гражданском процессуальном кодексе Грузии специально ничего не говорится об обжаловании вступившего в законную силу заочного решения, но LII глава Гражданского процессуального кодекса, которая касается вопроса возобновления дела, вступившего в законную силу решением или определением должна распространиться и на заочное решение.

По теме диссертации диссертантом опубликованы следующие работы:

- 1) Заочное решение – новый институт гражданского процессуального права (ж. “Самартали”, №6-7, 1999 г., с. 68-77).
- 2) Роль заочного производства в гражданском процессе (ж. “Самартали”, №2, 2000 г., с. 39-42).
- 3) Особенности заочного судебного производства в апелляционной инстанции (ж. “Самартали”, №8-9, 2000 г., с. 63-66).
- 4) Некоторые вопросы заочного производства в гражданском процессуальном кодексе Грузии(ж. “Абхазетис Моамбе”, №4-5, 2000г., с. 154-156).

ტირაჟი 100

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 380028, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 1

ტელ. 29 09 60, 8 99 17 22 30

2-00